पंजे
मंगेश राव

विश्व कोंकणी
बालसाहित्य ४
माला

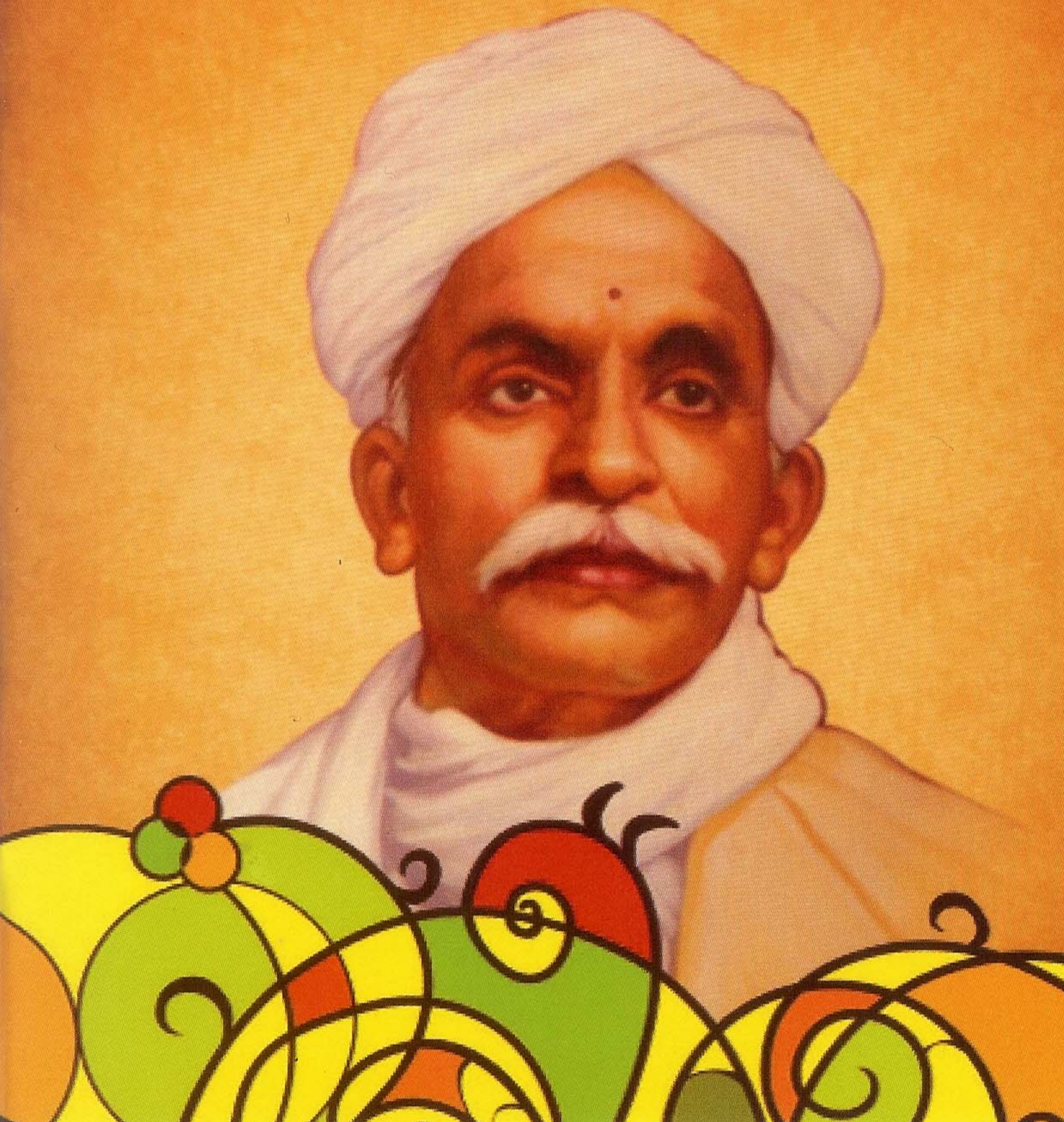

पंजे मंगेश राव

बरोवपी
एस. जयश्री शेणै

मुखेल संपादक
बस्ती वामन शेणै

कोंकणी भास आनी संस्कृती प्रतिष्ठान (रि.)
विश्व कोंकणी केन्द्र, मंगळूर

पंजे मंगेश राव

Panje Mangesh Rao (Konkani) – a life-sketch for children written by Smt. S. Jayashri Shenoy Publishers: Konkani Language and Cultural Foundation (R), World Konkani Centre, Shakti Nagar, Mangalore.

First Print: 2011

पयली आवृत्ती : 2011
© कोंकणी भास आनी संस्कृती प्रतिष्ठान (रि.)

विश्व कोंकणी बाल साहित्य माळा प्रकाशन
गोवा कोंकणी अकादेमी
पाटो कॉलनी, पणजी, गोंय.

उजवाडावपी:
कोंकणी भास आनी संस्कृती प्रतिष्ठान (रि.)
विश्व कोंकणी केन्द्र, कोंकणी गांव, शक्तीनगर, मंगळूर

कला आनी अक्षर जुळणी:
विश्व कोंकणी केन्द्र,
साहित्य विभाग

मोल:
रू.: २०/-

प्रस्तावना

भारत देश ५००० वरसाचो इतिहास आनी प्राचीन संस्कृती आशिलो देश. ह्या महान देशांत हजारोहजार श्रेष्ठ दार्शनीक, राजा महाराजा, साहित्यकार, ज्ञानी, विज्ञानी, जल्माक आयल्याती. जगांतुले बुद्धिजीविंक, सरळ सामान्य लोकांक, दारल्यांक बायलांक, तर्नाट्यांक, चर्डुवांक तांगेले जीविताचे कार्य सिद्धीचे फल, जीविताचे संदेश आनी संसारांत चल्न येवची वाट आनी पायवाट सांगून दाकोव्न गेल्याती. भारतांत सनातन धर्म, बौद्ध, जैन, सिक्ख, इस्लांम, क्रैस्त धर्म आनी वेगवेगळे ध्येय, सिद्धांत आनी कार्यक्रम मांडोव्न घेतीले, राजकीय समाजिक संघ संस्थांय भारत देशांत आसती. आनी त्या त्या संस्थयांचे, धर्माचे दार्शनीक, मुखेले तांगेले कार्य, सिद्धांत, आनी विचार संसाराक बोधन करन गेल्याती.

वयर सांगिले महात्म, राजामहाराजा, दार्शनीक आनी धर्मीक, सामाजीक, सांस्कृतीक क्षेत्रांतुले

महा मानेस्तांगेले जीवित, जीवनाचें दर्शन आनी कार्य ल्हान प्रायेचे चर्डुवांक, विद्यार्थी विद्यार्थिनींक सांगल्यारी, वाडुन येवचे मुखावयले पिळगीक एक आदर्श दाखोवन दिलेयावरि या सांगिलवरी जातलें. ह्या खातिर प्रकाशन जावचे कोंकणी भाषीक श्री. कार्कळ अनंत पै (अंकल पै) लें अमर चित्रकथा, चंदमामा महिन्याळें, भारत भारती पुस्तकां, चर्डुवाल्यांत मात्र न्हंय, घरांतुले तांगेले म्हालगड्यांकय खूब आवडलेलें आसा. अमर चित्र कथा तांतूय भारतांत मात्र न्हंय, विदेशांतूय खूब प्रसिद्ध आनी जनमोगाळ जालेलें सर्वांक कळूनची आसा.

कोंकणी भाशेंत बालसाहित्य खूब ऊणे आसा. बरें बाल साहित्य उजवाडाक हाडून कोंकणी बाळाल्यांत पुस्तक वाचूचे आनी साहित्यांत अभिरुची हाडचे अगत्य आसा, म्हळेलें मनांत घेवन कोंकणी भास आनी संस्कृती प्रतिष्ठानाचे वतीन विश्व कोंकणी केन्द्राचे आनी विश्व कोंकणी साहित्य अकाडेमीचे मुखावयले योजनादावन,

विश्व कोंकणी बाल साहित्य उजवाडाक हाडचे ठरयलां. ह्या पुस्तक मालिकेंत प्रपंचांतुले मुख्य जावन भारत देशाचे मानव श्रेष्ठांगेले जीवित आनी कार्यांचे माहिती दिवचे ल्हान ल्हान पुस्तकां प्रकाशन करन बाळाल्यांत कोंकणी साहित्य जनमोगाळ करचें उद्देश आसा. हाका कोंकणी चर्डुवालें आनी तांगेले वडीलांगेलेय प्रोत्साहन मेळतलें, आनी तान्नी उगते मनान स्वीकार करतले अशें आम्मी आशेताती.

पंजे मंगेश राव जीविताचें विषयांत हें पुस्तक बरोवन दिलेले श्रीमती एस. जयश्री शेणै हांका देवु बरें कोरो. पुस्तकाचे मुखचित्राची कल्पना आनी डीटिपी विश्व कोंकणी केन्द्रांत जाल्या. पुस्तक छापसून दिलेले कोडवर्ड प्रासेस आनी प्रिंटर्स मंगळूरु आनी विश्व कोंकणी बाल साहित्य पुस्तक माळा प्रकाशन, **गोवा कोंकणी अकादेमीचे** देणिगा. हांका देव बरें कोरो.

विश्व कोंकणी केन्द्र
फे. १४, २०१२

बस्ती वामन शेणै
अध्यक्ष

पंजे मंगेश राव

कोंकणी माय भास उल्लोवचो लोकानी कर्नाटक राज्य आनी भारत देशांतु वेगवेगळे क्षेत्रांतु वांवट काणु कोंकणी समाजाक मस्त नांव हाळ्ळा. पंजे मंगेशराव कन्नड भाषेचे व्हड साहिती. तान्नी कन्नड भाषेचे 'ल्हान काण्येचे बापय' म्होणु नांव घेतला. कन्नड भाशेंत ल्हान काणियो नातिले तेदना भुर्ग्यां खातीर मस्त साहित्य रचना केल्लां. पंजे मंगेशराव हृदयवंत कवी, साहिती, संशोधक कुशाल भाय. शिक्षण क्षेत्रांतु प्रयोग कर्नु चर्डुवांक कसलें शिक्षण जावका म्होणचे विचार कर्तालो. सदा हसन्मुखी, मिताहारी, स्नेहजीवी.

मातृभाषा कोंकणी. पंजेले म्हालगडे ख्यात धार्मीक क्षेत्र सुब्रह्मण्य लाग्गी पंजे म्होणचे सान गांवाचे. पंजेली आवयी शांतादुर्गा या सीताबायी. बापय रामप्पय्या सरळ व्यक्ती आनी देवाले भक्तु. आवय संप्रदायस्थ, वात्सल्यमयी स्त्री, रामप्पया नेत्रावती नदी तीरारी आस्चे बंटवाळ गांवांतु वाडिलो. ते कालारी बंटवाळ चित्रापूर सारस्वतालें एक केन्द्र जावनु आशीले. बंटवाळांत पंजेले घर भजन, कीर्तना, प्रवचनाचो जागो जावन आशिलो. पुराणाचे ज्ञान, संगीताची अभिरुची हें पूराय गुण आवयले निमित्तान ल्हान पणारीची मंगेशाक आयले.

पंजे मंगेशरायाले घर बंटवाळाचे एक नावादीक चित्रापूर सारस्वतालें घर. बंटवाळ सांस्कृतीक, सामाजीक,

कार्यावळीचे केन्द्र आशिलें. मंगेशराय रामप्पय्या दंपतीले दोन्नीचो सुपुत्र. मंगेश सान दाकुनु खेळांत मुकारी आशिलो. तो उदकांत पोंवचांतुयी निपुण आशिलो. एक दिवसु मंगेश आनी तागेले भावंड नेत्रावती न्हयंतु पोंवचाक गेलींती. अचानक मंगेशाले भावंड उदकांतु बुडलींची. तांका वांचोचाक मंगेशु उदकांतु उडलो. जाल्यारी सुळी आशिले दाकूनु मंगेशूय बुडलो. हें एकल्यान पळयले. ताणे मंगेशाक आनी तागेले भांवडाक वयरी हाळे. देवानची मंगेशाक वांचयिले आसुका. नातल्यारी सारस्वत जगत्याक व्हड लुकसाण जात्त आशिले.

बाल्य:

ल्हान आस्तानादाकुनु मंगेशु बुद्धंत, विनोदी, दैवभक्त आशिलो. तागेले मन सदांची ज्ञान संग्रहाक उत्सुक जावनु आशिले. सान प्रायेरीची तो स्वंत पदं बरयतालो. ते पदांक राग, प्रास, ताळ, लय पूरायी आस्ताले. तागेले मातृभाषा कोंकणींत रचन केलेले विनोद कवन अशी आसा.

1 आंबो नातिले जेवण
चेंबु नातिले भट्टु
खांबे नातिले घर
एंबो चाबिलेवरी सर्वज्ञ ।

2 आवसु नातिले पूतु
पावसु नातिले शेत ।

आस्सले मस्त कवन बंटवाळाचे चर्डुवांगेंले तोंडांतु जनाले मनांत आसता. मंगेशाक सानदुकुनु शांळेंत खेळ म्हळ्यारी जीव. तांतु ताणे मुख्योपाध्यायाले पात्र घेवचे आशिले. खेळखेळत तागेली ग्रहण शक्ती, बुद्धंतकाय वाडली. ताक्का आसक्ती आशिले विषय तागेले मित्रांकयी सांगून दित्ता आशिलो. मंगेश शिकचांत खेळचांत घरांत काम कोर्चांत हुशार आशिलो. तेदना तागेले बापसुली येणावळ पावनाशी दीस काडचे कष्ट जातालें.

प्रौढशाला विद्यार्थी मंगेशः

पंजे मंगेशाले प्राथमीक शिक्षण बंटवाळांत जाल्लें. हैस्कूल शिक्चाक कोड्यालाक (मंगळूराक) वचका

आशिले. मंगेशालें आवसुले तरफेन संबंधांतुले एक्कलेन आपोवन ताक्का कोडयालांत स्कूलाक घाल्लो. गौरीमठाचे लागी आसुचे शंकरनारायण रायाले घरांत राबचाक व्यवस्था जालीं. गणपति देवळाचे वाट्टेरी वेणुगोपाल देवळालागी तागेले भयणीले घरकडे दिसाचे आनी रात्रीचे जेवण, विठलरावाले होटलांतु काफी आनी खाण आशिले. पंजेक पाठापुस्तकं ना आशिलीं. विराम कालारी दुसरे चर्डुवालें पाठाचे पुस्तक घेवनु ताक्का अगत्य आशिले वाज्जुनु घेतालो. नोट पुस्तक अथवा पठ्य पुस्तक घेवचाक दुड्डु ना आशिलो. करंट नातिले दीस ते. मंगेशान काळोक जावचे भित्तरी वाज्जुचे आशिले. ताक्का उगडासु बरो आशिलो. तेची स्कूलांतु मंजेश्वर गोवींद पै शिक्ता आशिलो. पंजेले सरस उत्र, विनोद कवन,

ज्ञान इत्यादी विचार गोविंद पैन "पंजेयवर नेनपिगागी" म्होणचे पुस्तकांत बरयला. पंजेन तेदनांची "मेच्चीदेवु गाललोले" आनी सात भाषेंची सात चरण आश्चे "त्वं रामचन्द्र इनकुलेश पाही पाही माम" म्होणचे कवन रचन केल्ला.

पंजेन तागेले घराचे आस पास आसुचे चर्डुवांक पाठु शिकोन दुड्डु संपादन कोर्नु कुटुंबाचे रीण पावोचाक प्रयत्न केल्लें. एक दिवस तागेले बापयक असौख्य म्होणु मंगेशाक सुद्दि मेळता. मंगेशु घरकडे वत्ता. तागेले बापयन ताक्का आपोनु सांगले "पुता, केदानय पीवनाका, शुद्ध जावनु आसुका, तुगेले देह परिशुद्द आसो. कितलेय कष्ट आयल्यारीयी भांवडांक, भयण्यांक सोण घालनाक्का".

मंगेशान तागेले बाप्पयक भास दिल्ली. ती आखेरवरेक राकुन घेंतलीं.

मंगेशाले बापयन सरले मागीरी सीताबायीन चेर्डुवांक मुकारी हाडका पळ्ळे. कोर्ट व्यवहारांत हारगेल्ले निमित्तान पित्रार्जीत आस्तीय मेळ्नी अवसुन थोडे नग विकुनु सान घर बांदले. ते घरालागुनु सानंची दोनी बिडारय बांदून भाडेक दिल्ले. मंगेशाले आवसुक खूब कष्ट आयल्तकी ती सेजाऱ्यांक मदत कर्ताली. सुमार 1894 इस्वींत मंगेशरायाक बेनेगल कुटुंबाचे गिरीजाबायीले बरोबर लग्न जाले. हाजे निमित्त कन्नड भाषा सेवेंतु प्रख्यात आशिले बेनेगल रामराय आनी पंजे मंगेशरायाले संबंध वाडलो.

पंजे मंगेशरावालो मांव मंजुनाथराय कर्नाटकाचे भूनक्षा प्रथम जावन कल्पना केलेलो आनी चित्रण केल्लेलो मनुष्य. मंगेशाक बेनेगल रामरायाले बरोबर 'सुवासीनी' नांवाचे हप्ताळ्यांत काम करचो अवकाश मेळ्ळो. मुकारी ताणे एफ.ए.परीक्षा पास केलीं. ताका गणीत शास्त्रांत पदवीधर जावका म्हळेले आशा आशिली. जाल्यारी संत अलोशीयस कालेजांत तो विषयु वाजुच्याक अवकाश नाशिले. तशी जावन मंगेशान इतिहास, अर्थशास्त्र आनी कन्नड विशय घेतले. पूर्ती पदवीधर जायनी जाल्यारीयी ताका मंगळूर सरकारी कालेजांत सहायक अध्यापकाले काम मेळ्ळे. ताक्का इंग्लीषाचे बरें ज्ञान आशिले निमित्तान कामाक नेमक जाल्ले. ते कालाचे प्रसिद्ध कन्नड कवी नंदळीके लक्षमीनारायण रावान तें कामाक अर्जी घालेलीं

जाल्यारी, ताका काम मेळनी म्होणु कळ्ळनयेवन मंगेश दुःखित जाल्लो.

मंगळूर सरकारी कालेजांत अध्यापक जात्तरी पंजेक चांग पगार मेळनु तागेले संसारा रथु चंदायेरी चलचाक साध्य जाल्ले. ताणे कन्नड व्यासंग मस्त कोस्का जाल्ले. कोलेजांतु तो सक्डाले मोगाचो अध्यापक जालो. मंगेशराव तरगतीक आयलो म्हळयारी विध्यार्थींक एक नवो अनुभवु आनी खुशी जाताशिली. तरगतीक आयले मागीरी बसचे क्रमु नाशीलो. कंदपद्य, वार्धीक षट्टदि, इत्यादी पदांक योग्य जावनु आशिलो राग घालनु, मधुर ताळयारी सांग्तालो.

पाठ जात्तची आसतानाय विद्यार्थींक घांट जालेलींची कळना आशीले. पद रागारी शिकयलयारी हृदय संतोष भरीत जात्ता म्होणु ताणे जैमीनी भारत, कुमारव्यास भारत, रामाश्वमेध – आदि काव्य रागारी सांगचे आशिले. थोडे दिवस नंतर तो एल.टि परीक्षा दिवचे खातीर मद्रासाक गेल्लो. णव म्हैंने भित्तरी एल.टी. (L.T.) पदवी पूरैसुनु मंगळूराक आयलो आनी परत सरकारी कालेजाक मेळ्ळो. पंजेन मस्त कादंबरी कन्नड भाषाक अनुवाद कोर्नु प्रचाराक हाळया. लाय वेनलाकाले इंग्लीष चन्द्रहास नाटकांतु मंगेशरायान दुष्ट बुध्दीले पात्र कोर्नु सर्वत्र प्रशंसा घेतल्या.

शिक्षण क्षेत्रांतु आनी साहित्यांतु पंजेली काणीक

पंजे मंगेशरायाक कन्नड भाषेचे ज्ञान बरे आशिलेदाकुन बासेल मिषन्नाचे मुखेलान ताक्का कवन बरोचाक दिल्ले. जर्मनीचे अधिकारींक परीज्ञान दिवचाक पंजेक अवकाश मेळ्ळे. आनी किंडरगारटन शिक्षण इत्यादी विषयांत तांगेलागी शिकलो. बासेल मिषनाचे 'सत्य दीपीके' म्हळेले पत्रीकेक कवन बरयलें. तेदना तो रा.म.पं संकेताक्षरारी बरयताशिलो.

सुमार 1900 इसवींतु 'सुवासिनी' कन्नड मास पत्रीकेंत 'नन्न चिक्कतायी' (My Aunty) म्हळेलें ल्हानकोर्नु दिल्लेलें काणी. तेदोळतांय कन्नडांत ल्हान काणी म्होणु नाशिलें. ताजे मागीरी 'नन्न चिक्कतंदे' (1902) 'कमलापुरद

होटेलनल्ली'; भारत श्रवण, नन्न हेंडती (1903) अशें मस्त काणयों बरयलीं. हाजेन पंजेक कन्नड 'ल्हान काणये पितामहा' म्होणु कीर्ती पावली. तागेले हें काणयेंतु विनोद आनी सहजता आशिली. दुर्गावती, वीरमाते, शैलीन प्रथुला तसले इतिहासीक काणयेंत भारताचे बायलो मस्त त्यागशील, धीर जावुनु आशिलींची म्होणु ताणे बरयलां. हें पुस्तक आठ पटी पुनर मुद्रण जालां. पंजेन कवन, ल्हान काणयो इतिहासीक काणी आनी लघु प्रबंध भी बरयला. भीष्म, चंद्रोदय, कमल, लक्ष्मीश कवी, 'परीक्षेयल्ली पराजितनाद विद्यार्थिय प्रलाप' इत्यादी कवनं बरयिल्यान ताक्का नांव आयले. मुकारी 1903 इसवींत ल्हान चेर्डुवांले काणयो बोरोवचाक ताणे सुरुवात केलेलें निमित्तान शिक्षण आनी साहित्य प्रपंचाक मस्त लाभ जालें.

बासेल मिषनांचे 'सत्यदीपीके'त लघु प्रबंध बोरोचे निमित्तान तांगेली कीर्ती वाडली. 'हर्टेमल्ल' (फरडी माल्लो) आडनावान ते कालांतु पंजे मंगेशराव प्रस्तुत विषयारी मस्त फरडी (फोकणां) बरयतालो. श्री मंजेश्वर गोविंद पैन सांगिले तशें दक्षिण कन्नड जिल्लांत मात्र न्हंय सगळे कर्नाटकांतु कोणेंय असले फरडी बरयत नाशिलीं. नंतर 'कवीशीष्य' म्हळेले लिखणी नावारी (pen name) कवन आनी साहित्य बरयतालो. 'मीनुगेले मीनुगेले नक्षत्र (Twinkle Twinkle Little Star)', 'मरळी तम्मन करेयव्वा' इत्यादी कवन ताणे इंग्लीष भाषेतकूनु अनुवाद केल्लां.

पंजे मंगेशराय मंगळूरांत सबअसिस्टेंट स्कूल इन्सपेक्टर जावनुनेमणूक जालो. तेदना तागेले दोग भांवड गेल्लींची. हें पंजेक खूब मारशें पेट्टशे जालें. मस्त दोस्तानीं ताका समाधान सांगले. न्यायारी चोलका, बंधु बांधवांक राकुनु व्हर्का म्हळेली तागेली आशा ताणे चलायीसुन व्हेलें तेची वेळार ताका कासरगोडाक वर्ग जाल्लो. तो ल्हान चेर्डुवांक, शिक्षकांक सान सान काणयो, कवन सांगुन ज्ञान वाडयत आशिलो. खेळ आनी शिकचे विधान स्कूलांत हाळेलेदाकुन चेर्डुवांक स्कूलाक वच्चे उमेद चडत आयिली. कासरगोडांत ताणे आठ वर्स खुशेरी काळ्ळींची. ताका होड घर राबचाक आशिलें तें तागेले सुख जीवनाचे दीस. तागेले चर्डुवं विद्यावंत जावनु बरे उद्योगस्थ जालींची.

मंगेशराय कासरगोड विभागांत इन्सपेक्टर जावनु आशिले तेदना थंचे सकड शाळेक वताशिलो. तेदना हळहळेंतु आशिले मलेरिया ताप (fever) पंजेकयी आयलो. ताणे वक्कद घेवन, दृढ मनाचे कर्तव्य निष्टेन ते तापाक धांवडायले. प्राथमीक शाला बोधन क्रमांत बदलाव ताणे हाळे. शाला शिक्षकानी हें बदलाव स्वागत केल्लें. ते वेळारी आडळित वर्गाचे विशाल मनाचे जावनु ना आशिले. तान्नी शिक्षकाली चूकी सोदुचे, टीका कोर्चे, तांका शिक्षा दीवचे, विचारण कोर्चे अशी आशिले. पंजेन उमेदीरी पाठ कोर्चे, पद्य सांगचे, नांचे, खेळचे, काणयो सांगचेदाकुनु शिक्षण खुशीचे जाल्ले. शिक्षकांक पंजेले मार्गदर्शन आदर्श जालें चेर्डुंवाले शिक्वणेचे अनेक प्रयोगांक ही संस्था मुख्य कारण जाल्ली. पंजेले नवे

नवे शिक्षण प्रयोगान सप्रदायस्त शिक्षकांक अधिकारींक बाधा जाल्ली. तागेले विरोधिनी ताक्का कशींची मंगळूरदाकुनु दुसरे जिल्लाक धाडका म्होणु मस्त प्रयत्न केल्ले. जाल्यारी मद्रासाचे शिक्षणाधिकारीन पंजेले शिक्षण पद्दत, सृजनशीलता, ज्ञानाचे विचारकरन पंजेले विधान सम म्होणु सांग्ले. पंजे तसले सरळ, सीदा, प्रामाणीक व्यक्तींक हाल्लोचाक कोणाचानय जाल्लेना.

पंजेन मडीकेरीचे केन्द्र प्रौढ शाळांत काम कर्तना शाळेंतु नौकरीक कोडगांचाक नेमणूक करना म्होणु तान्नी आक्षेपण काळेलें. दुसरे जिल्लादाकुनु आयिल्यांक हें केन्द्राचे प्रौढशाला मुख्योपाद्याय स्थान दिलेले विषयांत तांका बेजार आशिलोची. तांगेले वोट्टु दूसरे दूसरे संघ संस्थेंचे थोडे मित्र आशिलेची. तशी जावनु

मंगेशरावाक मान्यता मेळत गेल्ली. मोगु विश्वासु तागेले वयरी वाडलो.

कोडगु जिल्लांत ताणे आस्तना बरयिले हुत्तरी हाडु (Huttari Hadu)' म्होणचे पद मुखार कोडगाचे जनाले नाडगीत जालें. कोडगाचे कूर्गी जनाले जीवन, वैभव, कोडगाची चंदाय, पोळोनु पंजेन हें कवन बरयीलें. कन्नड साहित्य वाडचाक जानपदगीत, ल्हान काणयो, चरित्रा, संस्कृती मुख्य म्होणु तागेली भावना.

पंजेले कवनांतु ल्हान चर्डुवांक नीदायतना म्होणचे पद (Lullaby). मोटवी काणी आनी हास्य कथानक, निसर्गगीत आनी भावगीत, देश भक्तीगीत आनी सामाजीक गीतं, लोकशैलीगीतं आशी विविधता आसुनु पूरायी

प्रायेचांक अभिरुची येवचे तशी आशिले. पंजेले निसर्ग गीतेंत 'हाविन हाडु' (Havina Hadu) मंग्ळूर जील्लेंतुले शाळेचे कन्नड पाठांत आशिले प्रसीद्ध पद्य.

नागर हावे हावोळु हूवे
बागिल बिलदली निन्नाय ठावे?
कैगळ मुगिवे, हालन्नीवे.
बा बा बा बा बा बा बा बा

पंजेले भावगीतेंतु म्हालगड भावाले विलाप (Annana Vilapa) चिक्कंदिन नेनपुगळु, शोकगीते, पराजित विद्यार्थिय प्रलाप, बाल्य स्मरणे गीतें मार्मीक जावनु आसात.

तूकडिकेयनु कळे, सत्य सीमेगे तायें नडेसेन्ननु देशभक्ती गीतेंतु देशाचे बद्दल तागेले भक्ती कळता. पंजेन कन्नड, कोडगु आनी इंग्लीष जनांगेले विचार नंता तुळु भाषेचे लोकालेंयी विचार बरोनु प्रगट केल्लां. तुळु पाड्दन अनसरसुनु 'कोटी चेन्नय्या' म्होणचे पुस्तक प्रगट केल्लें. तुळु लोकाले त्याग, वीरत्व, वात्सल्य आनी जीवनाचे मौल्य हें कृतीन अध्ययन कर्ताल्यांक मार्गदर्शक जाल्ले. पंजेले काव्याचे मुख्य जीवाळ प्रास. आदि प्रास, अंत्य प्रास, खंड प्रास तागेले कवनांत दिस्ता.

बाल कथावळी म्हळेले (1916) पुस्तकांत अगोळी मंजण, इलिगळ थक थै (विंदराले नाट्य), गुडु गुडु गुम्मठ देवरु, इत्यादी काणयेचे पुस्तकं पंजेन प्रगट केल्लें.

पंजे मंगेशरायान पाणीपत म्होणचे यक्षगान पद्य रुपक रचना केल्लां. पंजेले काणयेंतु पंजेमंगेश राव मध्यम वर्गाचे विषयांत बरयिले साहित्यांत हास्य रस, करुण रस मस्त आशिलें.

1927 इसवींतु श्री ताताचार्याले अध्यक्षा पणारी मंगळूरांत कन्नड साहित्य सम्मेळन चल्लें. तेदना पंचकज्जाय म्होणचे स्मर्णीका प्रकट जाल्लीं. पंजेन तांतु मूडबिदरेचे नवे शिलाशासन म्होणचे लेखन दिल्लेले. तें इतिहास आनी शासनाचे अध्यय नाक सहाय जाल्लें. हेची वेळार बंगाळांतु आनी भारताचे इतर प्रदेशांतु राष्ट्रीय चळुवळीक स्पूर्ती आयली. ताजेन पंजेले देशप्रेम साहित्याक अवकाश जालो. तागेले व्यक्त करचाक एक

शुद्ध आनी जीवकळा एवचाक कारण जाले. पाश्चीमात्य संगीत विधानाचे महाकृतियो आयल्यो. तागेले पद्यांक चांग धाठी एवचाक साध्य जालें.

पंजे तागेले लेखन आनी ग्रंथानी प्रख्यात जालो. श्रीकंठय्याले दुख सेतु, द.रा.बेंद्रेले मुवत्तुमूरु कोटी, वि.सी.ले हाळूरु, हाजे बदल वाजुनु तें कवन सोदवानु इष्ट मित्रांक सांगत आशिलो. पंजेले साहित्य विशाल जावन आसचे कर्नाटक राज्याचे जनांक कळीत जाता गेले. मदरास आनी मैसूर विश्वविद्यालयाचे व्यासंग निर्णय मंडळींतु पंजे सांदो जालो. बेंगळूरचे सेंट्रल कालेजान कन्नड संघाच तरफेन 1928 इसवींतु पयलें पटी वार्षीकोत्सव कोरनु ताजे अध्यक्षापण पंजेमंगेशरायाक

दिल्लें. तेदना धोरनु कन्नडाचे इतर कविले निकट संपर्क जालें. कवी मुद्दण्ण पंजेलो भारी लागीचो म्होणु पंजेन सांगल्यां.

कन्नड साहित्य सम्मेळनाचे अध्यक्ष पीठ

रायचूरांतु 1934 इसवींतु अखील भारत कन्नड साहित्य सम्मेळन चल्लें. तांतु पंजेक अध्यक्ष स्थान मेळेलें. हाज्जे निमित्तान तागेले व्यक्तित्व, गुण, मनाचे होडपण कर्नाटकाचे जनांक कळ्ळें. हैदराबाद संस्थानाचे रायचूर एक प्रमुख जिल्ला केन्द्र. पंजेले अध्यक्ष भाषण ते सम्मेळनाचे मुख्य विषय जावन आशिलो. जीवन आनी साहित्याचे विचारांतु, प्राचीन, मध्यकाल आनी

नंवे कालाचे साहित्याचे लक्षण आनी साधना, कन्नड कवीतेचे साधना हाजे बदल त्या वेळारी पंजेन सांगिले सकडांक मना गेल्लें. ताणे कन्नड लिपी सुधारणा बदलयी तागेले विचार सांगले. शब्दाचे उच्चारणेन कशी आकर्षण येत्ता, गोडसाणी येता, म्होणु वेगळे वेगळे उदाहरण दीवन पंजेन सांगले. कन्नड कवनांतु स्वर कशी नांतांती, कितले रीतीरी नांतांती म्होणुय ताणे सांगील्यान सर्व मंत्रमुग्ध जालें. अमगेले शिक्वणेंतु साहित्य प्रचार कशी कोरयेत, तशी चेर्डुवांकयी साहित्याचे परिचय कशी कोरयेत म्होणचे बदलय ताणे मस्त विचार मंडन केले. साहित्य रचना, भाषाभिवृद्धी, ग्रामोद्योग अशीं सगळे देशाभ्युदयाचे खंचेय सत्कार्य गांवाचे अध्यापकाले हातांतु जात्ता. शाळेचे

चर्डुवांगेले हातबरपी कन्नड पत्रिका ल्हान एक परिषताचे पत्रिका जात्तली. हांतु संशयु ना. कन्नड भाषा व्याप्तीक, जीविताचे संस्काराक, साहित्य रचनेक गांवांचे अध्यापक वर्गान पंचांग घालका म्हळेले विचार मांडयिले विचार आजीकयी चालतीक हाडचे तसले जावनु आसती. पंजेन तागेले भाषणांतु आखेरीक अशी सांगले की माक्का आशची आशा एकीची. मेगेले आखेरीक मेगेले जीबेरी 'कृष्णा कृष्णा' म्होणु सांगचे म्हाणके 'कन्नद कन्नड' म्होणयेवचे तशी जावो हाजेन पंजे कसलो कन्नड प्रेमी म्होणु कळता. तागेले भाषण, लेखन, विचारधारा तागेले चेर्डुवांक चांग प्रचोदनात्मक जात्ताशिले. ही विचारधारा तागेले धूव शांता रामेश्वर आनी पूतु रामरायान

आनी कन्नडाचे श्रीकंठय्या, मास्ती वेंकटेश अय्यंगार, डी.वी.जी, वी. सीतारामय्या इत्यादी महा साहित्यकारानी वर्णन केलां.

पंजेन तागेले निवृत्ती जीवन तागेलेची घरांतु जीवका म्होणु विचार केलें. मेगेले चेर्डुवानी मेगेले घरा येवका, हांवे तांगेले घरावचुनु रावचे तशी जावचे नज्ज म्होणु सांगला. एक पंता तागेले तिसरे पुत्ताले घराकडे पाटनांतु पंजे राबिलो. जाल्यारी ताक्का परगांवातु अपण्याले जनालेदाकुनु दूर आसचे, सम दिसनी. आखेरीक तागेले दुसरे चेल्येन आसचे हैदराबादांत येवन राबलो. ते वेळारी मैसूर विश्वविद्यालयान सांगिले कुमारव्यास भारताक एक अध्ययन पीठिका बोरोचाक आरंभ केलें. पंजेन

तागेले सक्कड दोस्त, कांमाचे, अधिकारींगेले उगडास काळे, कर्नाटकाचे एकीकरण अपण्याले प्राण म्होणु कळयले. श्री वि.सी.ले 'हाळूरु' कवनाचे थोडे रेखा (Lines) ताणे वाजुन सांगले.

अक्टोबर 25, 1937 इसविचे दीसु पंजे मंगेशराय अंतरलो. कन्नड साहित्याक विस्तार जावनाशिली विश्वदृष्टी हाणु दिललो महान चैतन्य दूर जालो.

पंजेले मन मोवाळ, सरळ, आनी उदात्त आशिले. काफी तागेली प्राण. स्वदेशी वेशभूषण कर्तालो. कितले कष्ट आयलारीयी उशीणे तो करनाशीलो. दुर्बळो जावनु जनमा आयीलो तो स्वतंत्र जावनु मर्यादेरी दुसरेले हंगु नाशी वांचलो. तो केदनायी हासता हासता आस्ताशिलो.

पंजे मंगेशरायाक दुर्बळो, गीरेस्त मनुषु, ज्ञान अज्ञान, ल्हानु होडु म्हळेले वांटो भेदु ना आशिलो. तागेले मन मस्त कोमल.

कन्नड भाषा सेवाः

पंजे मंगेशरायाले कन्नड भाषा सेवा विषयारी सांगचे मस्त आसा. त्या कालारी अवश्य आसिले इंग्लीष कन्नड शब्दकोश ताणे संकलन कोरनु विद्याक्षेत्राक काणीक दिल्या. कन्नडाचे केशीराजान बरयिले 'शब्द मणीदर्पणा'चे सूत्रांक इंग्लीष भाषेन ल्हानल्हान अर्थ दीवन व्याख्यान केलां.

व्याकरण, भूगोल, गुप्तहेर (detective) कादंबरी, कन्नडदल्ली सुधारणेगळु म्हळेले अमूल्य एक लेखन बरयलां. म्हायुद्धाची काणी पंजेन भाषांतर केलेले पुस्तक मदरास सरकारान प्रकट केलें. कंठीरव, राष्ट्रबंधु, स्वदेशाभिमान पत्रिकेंतु ताणे बरेयिले मस्त लेखन प्रगट जातची आशीलींती.

पंजे मंगेशरायान तागेले विविध कृत्यो चर्डुवांगेले खातीर, विद्यार्थीगेंले, शिक्षकागेंले, जन सामान्याले खातीर रचन केलां. ताणे 1929 इसवींत तागेले कृतींक लिखाणी नांव (pen name) दिवचे आशिले. 1960 नंतर कविशिष्य म्होणु काव्यनाम दवरले.

पंजेले मरण जाल्लें उपरांत तागेलो पूतु रामराय आनी इतर अभिमानीन तागेले कृती संग्रह कोरनु प्रगट केलें. चारि रीतीचे पुस्तक प्रकटण जालां. प्रथम पुस्तकांतु पंजेले कविता संग्रह, दुसरे पुस्तकांतु चर्डुवांगेले काणयो, संग्रह केलां. तिसरे पुस्तकांतु ल्हान काणयो; कोटी चेन्नय्या, काणी आसा. चौते पुस्तकांतु शिलाशासनाचे वयर केलेले संशोधनां, प्राथमीक विद्याभ्यास, कन्नड साहित्य, कन्नड भाषेचे सुधारण इत्यादी प्रगट केलें.

पंजे स्मारक समीतीन 1952 इसवींतु पंजेले उगडासा खातीर ताणे रचयिलें साहित्य (पंजेयवर नेनपिगागी)

एकटांय केल्लें. ताणे मरण पावनु 32 वर्सा उपरांत तागेले शिष्य, अभिमानी लोकान तागेले जन्म शताब्दी आचरण केलें. बंटवाळांतु हो महोत्सव फेब्रवरी ता. 8–10 दिवसांत चल्लो. मंगळूरांत जन्म शताब्दी आचरण भव्य जावनु चल्लें. ल्हान प्रायेचे, प्राय जालेले लेखक आव्हानित जावनु पंजे मंगेशरायाले जीवन, वावर, लेखन, गुण आदि विषयारी उलयलींची. तागेले चेल्यान आनी चलयेन तागेली थोडी पद सांगलींची. बंटवाळांत ते संदर्भारी 'तेंकण गाळी' म्हळेले एक स्मृती प्रशंसा ग्रंथ प्रगट जालें. कर्नाटकाचे इतर भागांतु आनी हैदराबादांतयी पंजेले उगडासाक अनेक कार्यक्रम चल्लेले. पंजे मंगेशरायान तागेले विविध साहित्यान,

शिक्षण सुधारणेन, सरळ सज्जनिकेन आजीकयी जन मनांतु स्थान घेतलां. पंजेले कडे कालारी ताका न्यूमोनीयान अशक्तता जालीं. तेदना तागेले सकड चर्डुंव तागेलागी आशिलींची.

विश्व कोंकणी
बालसाहित्य
माला

कोंकणी भास आनी संस्कृती प्रतिष्ठान
विश्व कोंकणी केंद्र, कोंकणी मार्ग, शक्ती नगर, मंगळूर
फोन 0824 - 2231877, 2231887 वेबसाइट www.vishwakonkani.org

₹ 20/- only